

Keskisuomalaisuutta etsimässä -näyttely (2. krs)

Vastaukset

TEHTÄVÄPAPERI 1

Kuvasuunnistus 1800-luvulle

Kansanparantajan taikakalut

- Puusta valmistettu **leppäukko** oli laukaalaisten kansanparantajien käyttämä taikaesine 1830-luvulta.

Leppäukon **avulla paljastettiin varkaita**. Tämä tapahtui niin, että puu-ukko hirtettiin ja upotettiin hetkeksi lähteeseen sekä lopuksi vielä piiskattiin, jolloin varas tuli tunnontuskiin ja toi varastetun tavaran sen omistajalle takaisin.

- Esillä on myös **luita**, jotka ovat olleet **tyypillisiä kansanparantajien taikakaluja**.

Näyttelyssä on saarijärveläisen Janne Viitasen käyttämiä jäniksen luita.

- Puisen silmukan näköinen esine on visakoivuinen **umpipuu**.

Umpipuuta käytettiin **“umpिताutisten” eläinten ja ihmisten parantamiseen**.

Esinettä on käytetty Korpilahdella. Umpिताutisia eläimiä tai ihmisiä voitiin parantaa juottamalla heille vettä, joka oli kolmesti laskettu umpipuun aukon lävitse.

Paloruisku, 1870-luku, Jyväskylä

Patentoitu käsiruisku on valmistettu Johan Homgrens “sumutustehtaassa” Tukholmassa.

Jyväskylän perustamisen jälkeen palontorjuntaan ryhdyttiin kiinnittämään huomiota, koska tiiviisti rakennetussa puutalokaupungissa laajalle levinnyt tulipalo olisi ollut kohtalokas. Kaupunkiin palkattiin neljä palovartijaa. Vähitellen heille hankittiin sammutuskalustoa, joista ensimmäisinä kaksi pientä paloruiskua.

Huom! Tietoa paloruiskusta löytyy vitriinin toisella puolella olevalta näytöltä.

Keskisuomalaisuutta etsimässä -näyttely (2. krs)

Vastaukset

TEHTÄVÄPAPERI 1 Kuvasuunnistus 1800-luvulle

Wolmar-rap

Rapissa esiintyvät mm. seuraavat Wolmar Schildtin keksimät sanat, osa taivutettuina:

oppilas, suomalaisuus, eristää, aukio, valmiste, myymälä, taide, elinvoima, suure, uudissana, keskipiste, kappale, sairaala, kansanomainen, eittämättä, neliö, kirjailija, puoliympyrä, päätoimittaja, kielitiede, kylpylä, tietoniekka, peruste, yleisö, selkäydin, jalostaa, kolkko, hedelmä, luonnonoppi, yleinen, sisustus, aine, aamurusko, itsenäinen, yhtiö, ympyrä, ennuste, sivistys.

“Miten sä maailmaasi kuvaisit, jos ei sopivaa sanaa ole vielä? No keksisit uuden, vannoin, lupaisit, Wolmarin näyttämällä tiellä”

Räppärit Wolmarin näyttämällä tiellä

Säv. Joniveli

San. Joniveli, Rekami, Soul Valpio, Are

Video: Matti Partanen

Muotokuvan animaatio: Samuli Raappana

Jyväskyläläisten räppäreiden tekemässä rapissa hyödynnetään Schildtin kehittämiä uudissanoja, ja videolla liikutaan Schildtiin liittyvissä jyväskyläläisissä paikoissa.

Wolmar Schildt (1810-1893)

- piirilääkäri
- kirjoitti utterasti eri lehtiin ja perusti oman lehden Jyväskylään
- käytti kirjailijanimeä Wolmar Kilpinen
- laati kaikkiaan noin 500 suomen kielen sanaehdotusta, joista 106 jäi käyttöön
- ajoi suomenkielisten koulujen tuloa Jyväskylään
- Keski-Suomi käsitteen isä ja ensimmäinen joka ehdotti Keski-Suomen läänin perustamista

Taustaa

Suomi oli osa Ruotsia vuoteen 1809 ja hallinnon kieli oli ruotsi vuoteen 1902. 1800-1900-lukujen vaihteessa Venäjä yritti venäläistää Suomea mm. tekemällä venäjistä hallinnon kielen. Suomen kieli sai virallisen aseman vuonna 1902.

Keskisuomalaisuutta etsimässä -näyttely (2. krs)

Vastaukset

TEHTÄVÄPAPERI 2

Nimi: _____ luokka _____

Etsi näyttelystä Jyväskylän kaupungin perustamisesta kertova sarjakuva ja lue se. Vastaa kirjan tietojen avulla seuraaviin kysymyksiin.

1. Mitä Jyväskylässä alettiin järjestää vuonna 1801? Markkinoita

1801 Jyväskylä sai oikeudet järjestää markkinoita. Näin talonpoikien ei enää tarvinnut matkustaa kauas myymään tuotteitaan. Jyväskylän kirkonkylän sijainti tarjosikin mainion kauppapaikan, sillä kaikki suuret valtatie risteävät täällä. Lisäksi Jyväskylästä oli hyvä kulkea vesitse etelään. Mitä pitkin?

2. Milloin Jyväskylän kaupunki perustettiin?

22.3. vuonna 1837 Kuinka vanha Jyväskylä on?

3. Kuka oli silloisen Suomen alueen hallitsija ja Jyväskylän perustamisasiakirjan allekirjoittaja?

Keisari Nikolai I

Suomi oli silloin osa Venäjää, jonka keisari Nikolai I allekirjoitti perustamisasiakirjan. Hän toimi autonomisen Suomen suurruhtinaana. Mitä autonomia tarkoittaa?

4. Mitkä olivat ensimmäisiä porvariammatteja, joita Jyväskylän kaupungissa harjoitettiin?

Mitä porvari tarkoittaa? Porvari on itsenäinen ammatinharjoittaja. Käsityöläiset ja kauppiaat olivat ensimmäisiä yrittäjiä. Mitä palvelua tai tuotetta itse myisit, jos olisit 1800-l. porvari?

a) nahkuri

b) kupariseppä

c) kultaseppä

d) kelloseppä

e) hattumaakari

f) värjäri

g) satulaseppä

Viitosluokkien Kompassikäynnit

Keskisuomalaisuutta etsimässä -näyttely (2. krs)

Vastaukset

TEHTÄVÄPAPERI 2

Nimi: _____ luokka _____

Etsi näyttelystä Jyväskylän kaupungin perustamisesta kertova sarjakuva ja lue se. Vastaa kirjan tietojen avulla seuraaviin kysymyksiin.

5. Mistä kadusta muodostui Jyväskylän pääkatu? Kauppakadusta
(vinkki: se on sama kuin nykyään)

Kauppakadusta muodostui pääkatu. Tontit kaupattiin huutokaupoissa. Kauppiaat pystyivät ostamaan näitä arvokkaimpia tontteja. Kauppakatu oli myös lähinnä vanhaa Kuopioon ja Vaasaan johtavaa maatietä.

Keitä tällä kalliiden tonttien kadulla asui? Kauppiaat

Kauppiaat tekivät töitä ja asuivat Kauppakadulla. Entä nykyään?

Millä kadulla asui paljon käsityöläisiä? Vaasankadulla

Käsityöläiset keskittyivät nykyiselle Vaasankadulle. Mitä käsityöläisammatteja on nykyään?

Viitosluokkien Kompassikäynnit

Keskisuomalaisuutta etsimässä -näyttely (2. krs)

Vastaukset

TEHTÄVÄPAPERI 4

Nimi: _____ luokka _____

Katsele esineitä ja etsi tietoja näytöltä.

REKI

Mikä on reki? Hevosien lumessa vetämä kulkuväline.

Mitä osia reessä on? Jalakset, aisat ja koriosa.

Miltä aikakaudelta vanhimmat reet ovat peräisin? Kivikaudelta

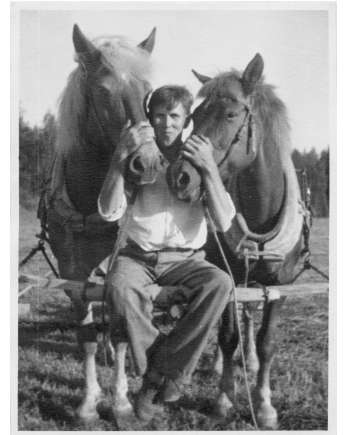
Silloin rekiä veti koira tai ihminen. Kesytytetyt hevoset saatiin ihmisen työkaveriksi vasta pronssi- ja rautakaudella.

Miten jalaksista saatiin kestävä? Raudoittamalla

LÄNGET

Kun hevonen valjastetaan reen eteen, hevonen *työntää* kuormaa länkiä vasten. Länget pujotetaan hevosen

Kaulan / lapojen ympärille.

AISAKELLOT

Kuinka monta aisakelloa löydät vitriinistä? 10

Miksi aisakelloja käytettiin? Ne helisivät hevosen liikkeessä.

Aisakellojen helinä toimi merkinä muille tiellä kulkijoille pimeinä iltoina ja ilona matkustajille. Lisäksi aisakellot toimivat turvana petoeläinten pelätessä kellojen kalkattavaa ääntä.

Aisa on kuljetusvälineen vedossa käytettävä tankomainen tai putkimainen osa.

Perinteisesti pitkät aisat ovat olleet esimerkiksi hevosreen tai kärryjen osa. Hevosien *länkiin* kiinnitettynä ne ovat toimineet veto-osana. Reen pitkät aisat on tavallisesti tehty noin 5 cm paksusta koivun rungosta poistamalla vain kuori.